

Stichting Hortus Botanicus Amsterdam
Directieverslag en jaarrekening 2018

Inhoud

1	Kerncijfers 2018	2
2	De Hortus Botanicus Amsterdam.....	3
3	Missie en visie.....	4
4	De bezoekers	4
5	Tuin en collectie	5
7	Horeca & zaalverhuur.....	6
8	Programmering.....	7
9	Educatie	8
10	Marketing & communicatie	9
12	(Financiële) steun.....	12
13	Organisatie	12
14	Jaarrekening 2018.....	14
15	Balans per 31 december 2018	15
16	Exploitatierekening over 2018.....	16
17	Algemene toelichting bij de Jaarrekening 2018.....	17
18	Grondslagen voor waardering van activa en passiva	18
19	Grondslagen voor bepaling van het resultaat.....	19
20	Toelichting op de balans	20

1 Kerncijfers 2018

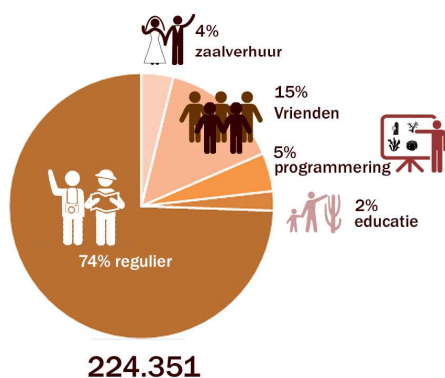
2018

in cijfers

de hortus

Hortus Botanicus Amsterdam - anno 1638

Bezoekers

Social media
aantal volgers

	22.134
	17.810
	1.889
	7.732

Hoogtepunten

Organisatie

Omzet

3.017.080

waarvan

€ 2.542.539
eigen verdiensten

€ 474.541
subsidie gemeente

Opening Hotel Jakarta

Victoria vijver
aangesloten op WKO

Sleepover wedstrijd in de Palmenkas

2 De Hortus Botanicus Amsterdam

De Hortus Botanicus Amsterdam is een van de oudste botanische tuinen ter wereld. De tuin werd in 1638 opgericht als Hortus Medicus en groeide in vier eeuwen uit tot een prachtige botanische tuin met een bloeiende collectie. De Hortus is iedere dag geopend van 10.00 tot 17.00 uur. Het hele jaar door worden er activiteiten en evenementen georganiseerd.

De Hortus is een zelfstandige Stichting die haar inkomsten haalt uit kaartverkoop, horeca, zaalverhuur en de winkel, en een jaarlijkse bijdrage van de gemeente Amsterdam ontvangt. Daarnaast wordt zij gesteund door een grote en trouwe Vriendenvereniging.

De Stichting Hortus Botanicus Amsterdam beheert en exploiteert het 1,2 hectare grote complex. Op het terrein bevinden zich naast 8 Rijksmonumenten nog 5 kassen die door de Hortus onderhouden en beheerd worden. Onder de Rijksmonumenten bevinden zich Amsterdams en universitair erfgoed, waaronder de Oranjerie, in 1877 gebouwd als collegezaal, de kantoren van het voormalig Hugo de Vrieslaboratorium en de unieke Palmenkas uit 1911. De Stichting is niet gericht op het behalen van winst, maar om de komende jaren het nodige onderhoud aan alle gebouwen te kunnen opbrengen, is extra financiering nodig. Naast regulier onderhoud aan alle gebouwen zal de renovatie van de drieklimatenkas tot 2023 flinke financiële consequenties met zich meebrengen.

Op de Overtuin (gelegen in het Hortusplantsoen) bevindt zich het Kweekhuis, niet toegankelijk voor bezoekers maar onmisbaar voor de Hortus. Hier is onze zadenbank, kweken we onze collectie en beschermen we onze niet-winterharde planten tegen ons winterklimaat.

In de Hortus worden ca. 4.000 soorten planten gepresenteerd, van vijf continenten. Daaronder bevinden zich meer dan 50 zeer bijzondere soorten die op de Rode Lijst staan en die in de vrije natuur met uitsterven bedreigd worden.

De Palmenkas tijdens een meditatie sessie in september, in samenwerking met de Conscious Club

3 Missie en visie

De missie en visie die in 2018 zijn gehanteerd, luiden als volgt:

Missie

De medewerkers van de Hortus Botanicus willen dat mensen van alle leeftijden kunnen genieten van de schoonheid en diversiteit van planten uit de hele wereld. Wij willen een bijdrage leveren aan het vergroten van hun kennis en bevorderen dat zij het belang van planten voor de wereld ontdekken.

Visie

De Hortus Botanicus Amsterdam is een moderne botanische tuin waar actuele vraagstukken tussen mens en plantenwereld centraal staan. Tegelijkertijd blijven zowel de rijke historie als het intieme karakter van de tuin behouden en zichtbaar. De ruggengraat van de Hortus wordt gevormd door een bijzondere collectie levende planten uit heel de wereld, die wetenschappelijk wordt beheerd en zoveel mogelijk aan het publiek wordt getoond.

In de loop van 2018 heeft een strategietraject plaatsgevonden, waaruit voortvloeiend in 2019 een nieuwe missie en visie zijn geformuleerd. Deze luiden als volgt:

Missie

De Hortus Amsterdam wil mensen van alle leeftijden inspireren door ze de schoonheid en diversiteit van planten te laten zien en zo hun kennis over planten te vergroten. Wij dragen er aan bij dat mensen het belang van planten voor leven op aarde beseffen en daar naar gaan handelen.

Visie

De Hortus Botanicus Amsterdam is een botanische tuin waar je anders naar buiten gaat dan je naar binnen kwam. Het eeuwenoude cultureel erfgoed biedt een harmonieuze plek, waar mensen de schoonheid van planten op verschillende manieren ervaren en wij ze laten begrijpen wat ze waarnemen. Met haar rijke historie en veelzijdige collectie vormt de Hortus het ideale platform voor de dialoog over planten en de onmisbare rol die zij op aarde innemen.

4 De bezoekers

In 2018 hebben 224.351 bezoekers de tuin bezocht. Dat is een groei van ruim 8,5% ten opzichte van 2017. Dit is inclusief de 9.024 bezoekers voor de Museumnacht 2018. En inclusief de bezoekers voor Hortus by Night 2.111 (januari 2018/editie 1) en 7.595 (december 2018/editie 2). Dit is een nieuw recordaantal bezoekers sinds wij onze bezoekersaantallen bijhouden en publiceren.

Dit is ook inclusief alle bezoekers die de Hortus bezoeken in het kader van evenementen vanuit zaalverhuur zoals vergaderingen, (huwelijks)feesten en partijen. Dat waren er 8.732 in 2018.

Bezoekerscijfers specifieke doelgroepen

Studenten	€ 5,00	31.094
Senior 65+	€ 5,00	10.902
Kind t/m 14 jr	€ 5,00	4.557
Vrienden		32.848

Het hoogseizoen voor de Hortus begint na Pasen en eindigde dit jaar pas eind oktober. In 2018 zagen we ook in de wintermaanden de bezoekersaantallen stijgen. Dit kwam vooral door de zeer succesvolle Hortus by Night-avonden in december en januari, die in totaal meer dan 15.000 bezoekers trokken. De mooi verlichte tuin was 12 avonden in december en januari tot 22.00 uur open, al dan niet met een rondleiding. Daarnaast was gedurende die avonden ons restaurant geopend voor een sfeervol diner.

Sinds 2018 is het mogelijk om via onze website een toegangskaartje te kopen, of je in te schrijven voor een rondleiding, cursus of workshop. Gedurende het jaar hebben we de online kaartverkoop zien stijgen. We zijn eind 2018 begonnen met de voorbereidingen om in de loop van 2019 scanhekjes te plaatsen, zodat bezoekers met een Vriendenpas of met een online kaartje niet in de rij hoeven te staan bij onze entree.

Er zijn dit jaar 32.848 bezoeken door Vrienden geweest. Vrienden kunnen met hun Vriendenpas de tuin het hele jaar door bezoeken. Daarnaast ontvangen de Vrienden ieder jaar in december het Hortus Magazine, en drie maal per jaar een seizoensgroet, een ansichtkaart met het programma van het seizoen in de Hortus. Jaarlijks worden er

enkele activiteiten speciaal voor en/of door Vrienden georganiseerd. In 2018 waren er twee Vriendenmiddagen (op 18 maart en 5 oktober), de najaarsmarkt in september en een tuinenreis naar Engeland in juni.

Samen met het Vriendenbestuur is gestart met een intensievere samenwerking op het gebied van PR en promotie voor de Vriendenvereniging. Gezamenlijk werd gewerkt aan nieuw communicatiemateriaal voor 2019.

5 Tuin en collectie

In de Hortus worden ca 4.000 soorten planten gekweekt en beschreven ten behoeve van educatie, wetenschap, tentoonstelling en natuurbehoud. De botanische tuin is in 1638 opgericht als Hortus Medicus voor artsen, chirurgijns en apothekers. Anno 2018 wordt de collectie veel breder ingezet, maar fungeert de tuin nog steeds als een groene leeromgeving en kenniscentrum.

Het eerste halfjaar van 2018 stond in het teken van twee grote en zichtbare projecten. Ten eerste de aansluiting van de Victoriavijver op de WKO-installatie, waar warmte van de Hermitage door de Hortus gebruikt wordt om de kassen en nu dus ook de vijver te verwarmen. Hiervoor moest een aantal aanpassingen gedaan worden in de vijver, de warmwatertoevoer en de regeling. Dit is in mei gereedgekomen waarna de reuzenwaterlelie vrijwel direct is uitgeplant in een grote bak gevuld met bokashi van olifantenmest uit Artis. De aanpassingen aan de vijver zijn gefinancierd uit een legaat van een vriend van de Hortus.

De gerenoveerde Victoriavijver met de *Victoria Amazonica*

Het tweede project is de voedselplantententoonstelling. Drie plekken in de Hortus waren speciaal ingericht voor dit seizoen om respectievelijk een kleurige moestuin, planten van historische buitenplaatsen en eetbare wilde planten tentoon te stellen. De laatste zijn gesponsord door Wilde plantenkwekerij de Heliant, onderdeel van Cruydt-Hoeck.

De informatie over de planten wordt beheerd met de software IrisBG, een wereldwijd gebruikt programma voor het documenteren van een levende plantencollectie. De gegevens worden beheerd ten behoeve van publieksinformatie en -educatie, voor plantverzorging, collectieplanning, natuurbehoud, wetenschap en wetgeving. De 3^e Europese IrisBG user conference is mede door de Hortus georganiseerd en vond plaats op 18 mei in Cambridge University Botanic Garden. In het najaar is er een app voor het collectiebeheer in gebruik genomen.

In Augustus is een grote collectie Kaapse succulenten met herkomstgegevens overgenomen van Koks Grootsholten, een gerenommeerde kweker van cactussen en succulenten uit het Westland. In deze collectie bevinden zich planten die in het wild zijn uitgestorven en enkele soorten die rond 1700 zijn afgebeeld in de Moninckx Atlas en zo de historische band tussen de Hortus en de Kaap tot leven brengen.

Collectiebeheerder Martin Smit leidde in oktober een botanische verzamelreis in de West-Kaap. Er zijn circa 250 soorten verzameld, waarvan de overgrote meerderheid nieuw is in de collectie. Deelnemers aan deze verzamelreis waren de University of California Los Angeles, Chicago Botanic Garden en Chanticleer Garden. Er is nauw samengewerkt met Stellenbosch University Botanic Garden, RBG Kew en Cambridge Botanic Garden.

Eind september heeft de stuurgroep renovatie drieklimatenkas een studiereis gemaakt naar National Botanical Garden Wales en het Eden Project in Cornwall. De reis was zeer nuttig en heeft naast de technische inzichten voor de renovatie ook voor tuin en collectie veel inspiratie en contacten opgeleverd voor het succesvol kweken van Kaapse planten.

De tentoonstelling 'Op tafel' voor de Drieklimatenkas

In het najaar hebben het Ericaceae-avak, de subtropen en de vakken achter de Palmenkas een flinke opknapbeurt gekregen. In het Ericaceae-avak is onder andere een *Rhododendron grandiflorum* aangeplant. Van deze soort zijn in het wild nog maar enkele exemplaren over.

7 Horeca & zaalverhuur

De horeca & zaalverhuur-activiteiten zijn onder te verdelen in de dagexploitatie vanuit de Oranjerie voor bezoekers van de tuin, het bieden van een vergaderomgeving met een groene uitstraling in het hartje van Amsterdam, de verhuur ten behoeve van 'de viering' van levensmomenten en de foto's- en filmopnamen.

De omzetten in 2018 waren goed, mede dankzij een mooie zomer en nazomer. Het team is gedurende het jaar versterkt met een nieuwe manager horeca & zaalverhuur, een bedrijfsleider, een aantal koks en bedienend personeel.

Er zijn nieuwe Algemene Voorwaarden opgesteld en per 1 september geïmplementeerd. Daarnaast zijn de afspraken met cateraars aangepast en is er een keuze gemaakt met welke cateraars we voortaan werken. Dit zijn drie cateraars die volledig aansluiten bij de service die de Hortus wil bieden, maar een divers aanbod geven voor

huurders om een keuze uit te maken. De tarieven voor zaalverhuur zijn per 1 januari 2019 aangepast. Ook zijn er standaard arrangementen ontwikkeld.

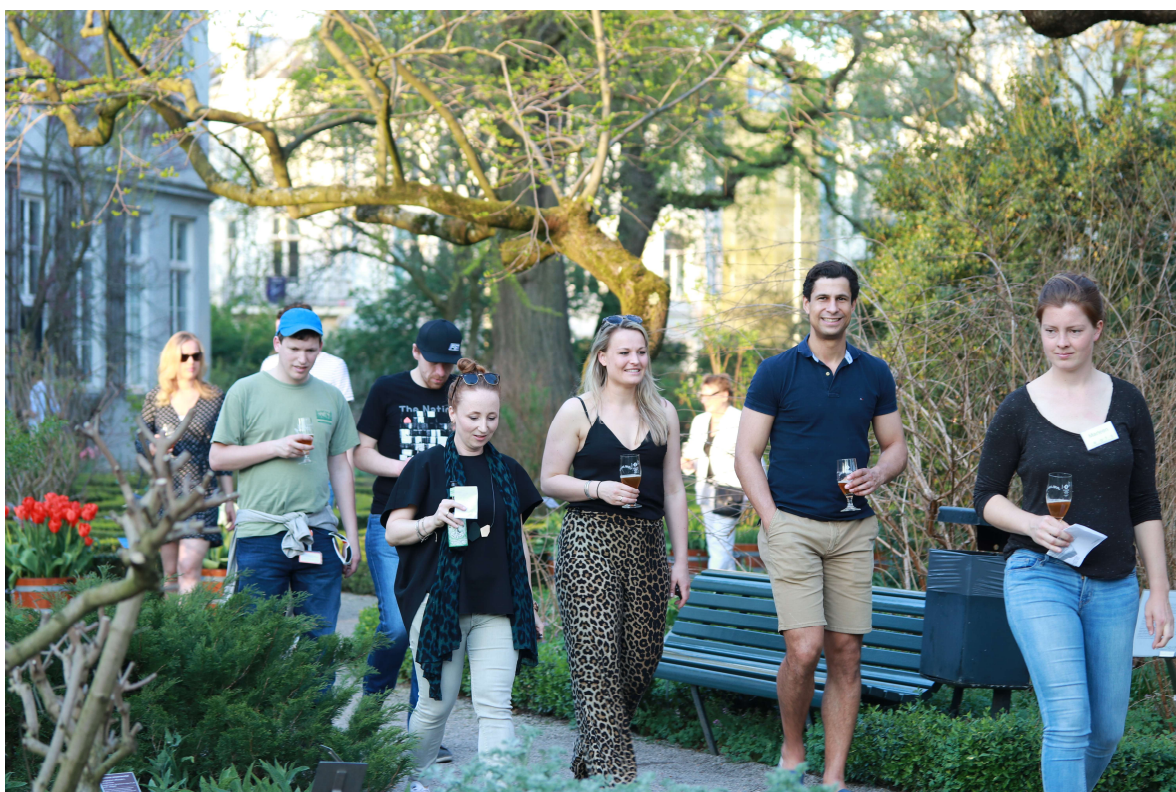
Elk seizoen kende een eigen menu. Daarnaast is er een speciaal menu voor het pop up restaurant tijdens Hortus by Night gemaakt. Dit was binnen een paar dagen uitverkocht. Ook de warme dranken die tijdens Hortus by Night op het terras rondom het kampvuur genuttigd konden worden, vonden gretig aftrek.

Samen met Willems Wermoed en Holtkamp is een eigen Hortustaart ontwikkeld.

8 Programmering

De programmering bij de Hortus richt zich op extra activiteiten voor de bezoekers van de Hortus. Dit zijn zowel de educatieve activiteiten (zoals rondleidingen, tentoonstellingen en nachtcolleges) als recreatieve evenementen (zoals het Witte Nacht Diner en Jazz@the Plantage). Daarnaast zijn er ook nog activiteiten die hier een combinatie van zijn, zoals de Museumnacht en Hortus by Night.

Het jaarthema van 2018 was Planten en voedsel. Dit thema werd door meerdere botanische tuinen in Nederland tegelijkertijd uitgedragen. De tentoonstelling 'Op Tafel' (van april t/m september) toonde bezoekers eetbare planten uit de Hortuscollectie en stipte op verschillende plekken in de tuin vragen over ons voedselgedrag aan. Gedurende de hele periode van de tentoonstellingen bood de Hortus ook rondleidingen, workshops en lezingen rond het thema voedsel aan. Zo was er de 'Op tafel X'-reeks: interactieve sessies over een product op tafel, van bier en koffie tot onkruid en honing. De avonden werden opgezet in samenwerking met Lowlander beer, de koffieschool en stadssimkerij Soet Heem.

Bierwandeling tijdens Op tafel x Bier

Op 7 september opende de derde editie van de International Garden Photographer of the Year (IGPOTY) 2018 tentoonstelling. Deze bleef te zien t/m 31 oktober. Deze competitie en tentoonstelling wordt ieder jaar georganiseerd vanuit Kew Gardens in Londen en is 's werelds grootste op het gebied van tuin- en plantfotografie. De Hortus maakte zelf een selectie uit de winnende en getoonde beelden.

Het hele jaar door organiseert de Hortus diverse workshops, rondleidingen, lezingen en themadagen. Iedere maand is er een themarondleiding over een specifiek onderwerp uit de botanie. In 2018 werd opnieuw een reeks Nachtcolleges georganiseerd: inhoudelijke colleges door professionals uit het onderzoeksveld over verschillende onderwerpen uit de plantenwereld. Daarnaast waren de evolutie cursus, determineerworkshop, medicinale plantencursus en de workshop 'Ecosysteem in een fles' zeer populair.

Het Witte Nacht Diner (het jaarlijkse midzomernacht diner op 21 juni) werd ook dit jaar in de Palmenkas gehouden en was al snel uitverkocht.

In juli en augustus waren er 9 jazzconcerten op het terras van de Oranjerie. Deze concerten waren onderdeel van Jazz@thePlantage, een zomers muziekfestival met concerten in de binnentuin van de Hermitage Amsterdam en in de Hortus. De programmering wordt ontwikkeld en geproduceerd door het conservatorium van Amsterdam. Ook hield het Hortusfestival weer middag- en avondconcerten in de Palmenkas.

Op 22 en 23 september vond de jaarlijkse Najaarsmarkt plaats, dit keer met enkele nieuwe partners. De markt werd, ondanks de regen, goed bezocht.

In 2018 werd de Museumnacht gevierd met het thema 'Stadsnatuur'. Het programma bestond uit nachtcolleges gegeven door Marvin en Kevin Groen, rondleidingen (Stadssafari), de installatie 'I see plants shaking hands' van Joost Stokhof in de Drieklimatenkas en muziek van DJ collectief de Tropen. Ook aan de inwendige mens werd gedacht: er waren Jajem stadscocktails in de Palmenkas en bitterballen van Schiphol-ganzen in de Oranjerie. De Hortus werd bezocht door 9.024 bezoekers, en is daarmee een van de meest bezochte locaties tijdens de Museumnacht.

Na het succes in 2017 ontwikkelde de Hortus ook dit jaar weer een winterprogramma. Tijdens Hortus by Night konden bezoekers de tuin en kassen bezoeken op eigen gelegenheid, meedoen aan een rondleiding, een warm drankje nuttigen aan het kampvuur op het terras of dineren in de Oranjerie. Dit jaar werd extra aandacht besteed aan de verlichting in de tuin in samenwerking met City Aura. En met succes: de 12 avonden van Hortus by Night werden bezocht door ruim 15.000 bezoekers.

Verlichting van de tuin tijdens Hortus by Night

9 Educatie

Educatie is sinds jaar en dag een kerntaak van de Hortus. Wij zetten onze collectie in om mensen van diverse leeftijden en diverse achtergronden informatie te geven over de planten en over de sleutelpositie die planten innemen voor al het leven op aarde. Dit doen we op uiteenlopende manieren: via themaroutes, rondleidingen op verschillende niveaus, speurtochten en activiteiten voor kinderen, lesprogramma's voor primair en voortgezet onderwijs, enkele modules voor biologiestudenten van de UvA en diverse activiteiten voor volwassenen.

In het kader van ons educatieve aanbod voor primair, voortgezet onderwijs (VWO, MBO, HBO), studenten van de UvA, BSO organisaties en activiteiten voor individuele kinderen van diverse leeftijden hebben we 4.108 leerlingen ontvangen. Daarnaast zijn 602 rondleidingen voor leerlingen verzorgd.

<u>Soort onderwijs</u>	<u>Aantal</u>
Primair onderwijs	1.871
Voortgezet onderwijs	955
Buitenschoolse opvang	558
MBO	121
HBO	323
WO	280
	4.108
 Rondleiding voor leerlingen	 602

In 2018 is het lesproject Biomimicry omgedoopt naar “ontdekkend leren”. Er is een start gemaakt met de aanpassing van het lesproject “Waar komt de chocola vandaan?” (voor groep 6/7/8).

Op educatief terrein werken we samen met verschillende Amsterdamse partijen (schooltuinen, ANMEC, Fonds NME, Fawaka Nederland). Daarnaast werkt de Hortus samen met individuele scholen in de ontwikkeling en opzet van educatieve pakketten. Zo zijn voor de Alan Turing school lespakketten ontwikkeld die aansluiten op de specifieke onderwijsvorm en in het Econasium (Comenius Lyceum) ontwikkelde de Hortus een kas-in-de-school waar lessen gegeven worden.

10 Marketing & communicatie

Marketing richt zich op de promotie van en communicatie rondom alle activiteiten van de Hortus. Daarnaast ontplooit de afdeling activiteiten voor de versterking en verspreiding van het merk en imago.

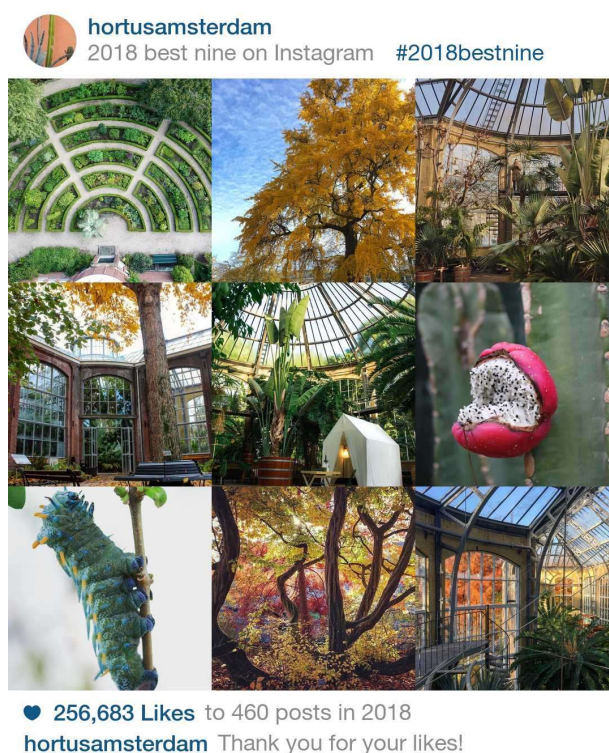
Iedere maand wordt er een digitaal Hortusbericht uitgestuurd met de laatste nieuwtjes uit de Hortus. Eind 2018 verscheen de zevende editie van het Hortus Magazine. Minstens 2 keer per maand werd er een persbericht uitgestuurd over een activiteit in de Hortus. Daarnaast werd er het hele jaar actief gebruik gemaakt van online media zoals Facebook, Instagram en de website.

Op 31 december had de facebookpagina 17.810 volgers. In 2018 is meer dan vorige jaren gebruik gemaakt van de evenementen-posts op Facebook, om zo meer binding met het publiek te creëren. Vooral Hortus by Night haalde met een bereik van 974.100 een recordhoogte. Bij de Facebookrecensies haalden we 4,5 van 5 sterren op 1.171 recensies.

Het hele jaar door wordt er dagelijks, 7 dagen per week, op Instagram gepost. In 2018 groeide het kanaal met bijna 10.000 volgers naar iets meer dan 22.000.

Voor Twitter was er vanuit de Hortus zelf weinig aandacht dit jaar. Het mediakanaal wordt vooralsnog wel gebruikt om evenementen aan te kondigen en te reageren op bezoekers en derden die @hortusamsterdam tweeten. Het aantal volgers staat eind december op 1.889.

De website is in 2018 220.507 keer bezocht. Het desktop en tablet bezoek is t.o.v. vorig jaar nagenoeg gelijk gebleven, mobiel bezoek is gestegen. Opvallend is het aandeel van jongeren in websitebezoeken, ruim 55% van de bezoekers is jonger dan 34 jaar.

Dankzij reis- en boekingspagina's zoals booking, tripadvisor en de vele posts op Social Media wordt de marketing van de Hortus voor een groot deel uitgevoerd door het publiek zelf. Gelukkig hebben wij een erg tevreden publiek. We haalden een TripAdvisor score van 4 uit 5 met 1.039 beoordelingen. En een 4,3 uit 5 op 3.623 Google-recensies.

Het assortiment in de Hortus store bevat een gevarieerde selectie met 'eigen producten' of producten waar het Hortus merk aan verbonden is, zoals in 2018 bijvoorbeeld Hortus honing, Hortus windlichten en stadsplanken van de gele berk die in 2018 tijdens een storm omging.

De volgende samenwerkingsverbanden stonden in 2018 centraal in de Hortus:

- In mei 2018 opende het nieuwe Jakarta hotel van WestCord Hotels haar deuren. De subtropische binnentuin is mede ontwikkeld door de Hortus. Daarnaast wordt regelmatig samengewerkt in promotie en communicatie.
- De ETOS lijn is wederom uitgebreid met een tijdelijke wintereditie, gelanceerd in oktober 2018.
- Op 31 mei 2018 organiseerde de Hortus Botanicus Amsterdam in samenwerking met lifestyle merk Hutspot een 'Sleepover at de Hortus'. Er werd een winactie uitgezet waarbij 3 winnaars met hun partner een nacht konden slapen in tenten van pop-up hotel To Many Places.
- Aan het begin en aan het eind van de zomer organiseerde de Hortus in samenwerking met The Conscious Club meditatie- en yogasessies in de Palmenkas.
- *Roots/Nikon*
De Hortus is in gesprek met Roots magazine en Nikon Nederland over de nationale Roots fotografiecompetitie. In 2019 vindt een eerste publieksprijsuitreiking en tentoonstelling in de Hortus plaats.

Daarnaast kent de Hortus al sinds langere tijd de volgende samenwerkingen:

- NVBT, de Nederlandse Vereniging van Botanische Tuinen (NVBT). De Hortus heeft een actieve rol, onder andere in het bestuur maar ook bij kennisdeling en programma-ontwikkeling.
- Samenwerkingsverband de Plantage Amsterdam. Hierin werken 17 culturele instellingen, buurtverenigingen en kleine ondernemers uit de Plantage samen in buurtpromotie naar bezoekers, duurzaamheid en aan de leefbaarheid van de buurt voor bewoners.

- SAM (Stichting Amsterdamse Musea). Hortusmedewerkers nemen deel aan verschillende gremia op het gebied van programmering, marketing en educatie. Sinds september 2018 is Hoofd Team Publiek van de Hortus voorzitter van het MOAM (Marketing Overleg Amsterdamse Musea).
- Unique Venues of Amsterdam. Voor de promotie van zaalverhuur is de Hortus een van de 33 leden van dit platform.

11 Onderhoud / Meerjarenonderhoudsplan

Op het terrein van de Hortus staan 8 rijksmonumenten en 5 kassen die door ons worden onderhouden en beheerd. Onderhoud, restauratie en renovatie van dit erfgoed zijn doorlopend een aandachtspunt voor de Hortus. In 2018 is de Zaadkamer op de Overtuin geheel gerenoveerd. Daarnaast is, onder andere, de laatste fase van de schilderwerkzaamheden aan de Palmenkas afgerond, de waterval in de tropische kas gerenoveerd en zijn de wanden van het prieel vervangen door Accoyahout. Ook zijn er materialen aangeschaft voor een groter bereik van sproeiers in de tuin, is de tuinverlichting gerenoveerd en zijn de gloeilampen in de Laranjazaal vervangen door LED-verlichting. En (helaas) moesten we in het Kaslokaal een Haworthiakooi tegen diefstal maken.

Houten kooi ter bescherming van de Haworthia's in het Kaslokaal

Om het totale onderhoud inzichtelijk te hebben en maatregelen te kunnen nemen om dit in de toekomst te kunnen financieren, heeft de Hortus in samenwerking met C&R Projects het MJOP (Meer Jaren Onderhouds Plan), dat drie jaar geleden is opgesteld, opnieuw doorgerekend en aangepast met geïndexeerde prijzen.

De Hortus streeft naar een zo duurzaam mogelijke bedrijfsvoering. Zo zijn sinds begin 2017 de Warmte Koude installaties van de Hermitage Amsterdam en de Hortus gekoppeld (het project "Tussen Kunst en Kas") en wordt de overvloedige warmte van de Hermitage gebruikt om de kassen van de Hortus te verwarmen, en stuurt de Hortus koude terug zodat de Hermitage daarmee kan koelen. Dit levert de Hortus een jaarlijkse besparing op het gasverbruik op van 65%. In 2017 en 2018 werd in totaal 246.943 m3 gas bespaard. De Hermitage heeft in 2017 en 2018 aan elektriciteit een besparing gerealiseerd van 380.000 kWh. De gezamenlijk bereikte CO2-reductie bedroeg in deze twee jaar 477 ton.

Andere lopende projecten zijn de voorbereiding voor de beoogde aanleg van zonnepanelen op de kantoorpanden (samen met de natuurorganisaties die in het Hugo de Vriesgebouw kantoor houden), gezamenlijke vuilverwerking van de organisaties die deel uit maken van het samenwerkingsverband De Plantage Amsterdam om zo te komen tot zero waste en de komende renovatie van de drieklimatenkas met als doel deze zo energiezuinig als mogelijk te maken. Streven is om de geheel gerenoveerde kas in 2023 te openen.

De komende jaren zal er actief geworven moeten worden voor aanvullende financiering om het reguliere onderhoud en de beoogde renovatie van de drieklimatenkas te kunnen realiseren.

12 (Financiële) steun

De Hortus ontvangt van de Gemeente Amsterdam jaarlijks een structurele bijdrage voor de exploitatie van de Hortus. Voor 2018 was dit bedrag vastgesteld op € 474.541,-.

De Hortus wordt gesteund door een actieve Vereniging Vrienden van de Amsterdamse Hortus, opgericht in 1986. Daarvan zijn 11.302 mensen lid. 84% van deze leden woont in Amsterdam.

De Vereniging Vrienden draagt elk jaar bij aan de exploitatie van de Hortus met bijdragen voor de educatieve activiteiten en het Hortus Magazine. Bij grote projecten kan de Hortus altijd rekenen op financiële steun vanuit de Vriendenvereniging. Zo heeft de Vriendenvereniging besloten om met ingang van 2017 het lidmaatschap jaarlijks met €1,00 verhogen, en zal deze verhoging geheel ten goede komen aan de renovatie van de drieklimatenkas.

Daarnaast is het mogelijk voor particulieren en commerciële partners om een plant, bank, kuip of schoolbezoek te adopteren en zo de Hortus financieel te steunen.

De Hortus heeft in totaal in 2018 aan giften € 24.195 ontvangen, waarvan €4.480 een schenking bedraagt van de Stichting Turing Foundation als onderdeel van een renteloze lening voor het project "Tussen Kunst en Kas".

Wij willen eenieder hartelijk danken voor deze steun.

13 Organisatie

De Stichting Hortus Botanicus Amsterdam kent een Raad van Toezichtmodel met een éénhoofdige bestuurder (directeur). De directeur/bestuurder is eindverantwoordelijk en wordt gecontroleerd en geadviseerd door de Raad van Toezicht.

De Raad van Toezicht bestond in het verslagjaar uit:

- Mevrouw E. Unger, voorzitter, sinds 23 februari 2012
- Mevrouw N.A.T. Kuppens, algemeen lid, sinds 28 november 2012
- De heer E.W.J.J.M. Theunen, algemeen lid, vertegenwoordiger Vriendenvereniging, sinds 01 juni 2016 - afgetreden 17 april 2018
- De heer P.A. Geelen, algemeen lid, sinds 01 augustus 2011
- De heer W.A. Kolk, algemeen lid, sinds 01 juni 2013
- Mevrouw dr. A. Kool, algemeen lid sinds 23 mei 2018
- De heer dr. M.E. Schranz, algemeen lid sinds 23 mei 2018
- De heer J.K.N. van Spijk, algemeen lid, vertegenwoordiger Vrienden Vereniging, sinds 23 mei 2018.

De heer Theunen heeft in 2018 afscheid genomen. Wij mochten in 2018 drie nieuwe leden welkom heten: mevrouw A. Kool, de heer M.E. Schranz en de heer J.K.N. van Spijk.

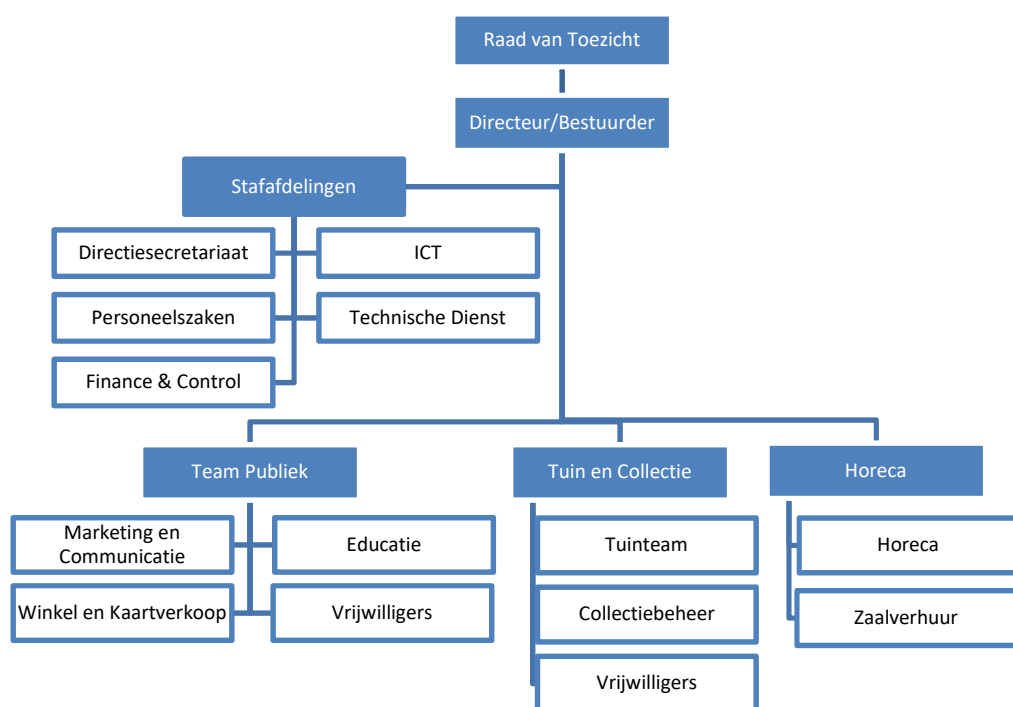
De RvT kwam 4 maal plenair bijeen. Daarnaast hebben de individuele leden op meerdere momenten de directeur/bestuurder met raad en daad bijgestaan.

De directeur/bestuurder is verantwoordelijk voor het beleid en de dagelijkse leiding van de organisatie en wordt hierin ondersteund door het Management Team en de betaalde medewerkers. De betaalde medewerkers worden bijgestaan door een grote groep vrijwilligers, werkzaam in verschillende disciplines zoals tuinonderhoud, rondleidingen, educatie en winkel. Daarnaast zijn er in 2018 op de afdelingen Publiek en Tuin & Collectie diverse stagiaires uit binnen- en buitenland werkzaam geweest.

Op peildatum 31 december 2018 waren er 48 medewerkers in dienst van de Hortus. Het gemiddelde aantal fte gedurende 2018 betrof 30, waarvan 8 fte ten behoeve van horeca en zaalverhuur (exclusief oproepkrachten). Naast de betaalde medewerkers waren er op betreffende peildatum 70 vrijwilligers werkzaam voor de Hortus.

Het gemiddelde ziekteverzuimpercentage bedroeg in 2018 11,09%. Het kort en middellange verzuim percentage bedraagt 0,73% en het langdurig verzuimpercentage 10,36%. Dit hoge verzuimpercentage werd veroorzaakt door langdurig verzuim van een drietal medewerkers van de afdeling Tuin en Collectie en Horeca & Zaalverhuur.

In 2018 heeft een directiewissel plaatsgevonden. Taeke Kuipers heeft na bijna 8 jaar werkzaam te zijn geweest als directeur/bestuurder, het stokje doorgegeven aan Carlien Blok. Zij is op 15 mei begonnen. In het najaar is de directeur/bestuurder samen met het MT onder begeleiding van een externe organisatiestrategist gestart met een strategie-traject, met als doel het vormgeven van een nieuwe missie en visie wat in 2019 moet resulteren in een strategisch meerjarenbeleidsplan.

14 Jaarrekening 2018

Van de Gemeente Amsterdam ontvangt de Stichting Hortus Botanicus Amsterdam sinds 2004 (beschikking 2004/9346) een structurele bijdrage in de exploitatie. In 2018 bedroeg deze € 474.541,-. De overige inkomsten, in 2018 € 2.542.539,-, betreffen eigen verdiensten van de Stichting.

Het **Eigen Vermogen** van de Stichting per 31 december 2018 bedraagt € 1.073.458,-.

De **Voorziening groot onderhoud**, gecreëerd voor toekomstig onderhoud aan de monumenten en overige opstellen, bedraagt per 31 december 2018 € 834.204,-.

De begroting 2018 is vastgesteld in de Raad van Toezichtvergadering van 20 september 2017 en voor 1 oktober 2017 door het bestuur ingediend bij de Gemeente. Deze begroting is in lijn met die van het huidige verslagjaar. De exploitatie van de Hortus is gezond, maar de beheerslasten en onderhoudskosten van onze gebouwen, waaronder 8 Rijksmonumenten, zijn een te grote last voor de organisatie.

De Stichting is door de Belastingdienst 's Hertogenbosch sinds 1 januari 2008 erkend als Algemeen Nut Beogende Instelling (ANBI) onder nummer 008698612. Per 1 april 2014 is de status ANBI Cultuur.

15 Balans per 31 december 2018

Hieronder vindt u een beknopte versie van de jaarrekening 2018. Dit is niet de volledige en officiële versie.

(na resultaatbepaling)

	<u>31 december 2018</u>	<u>31 december 2017</u>
ACTIVA		
VASTE ACTIVA		
Materiele vaste activa	680.475	793.872
Financiële vaste activa	156.437	174.213
	836.912	968.085
VLOTTENDE ACTIVA		
Vorraden	48.927	40.935
Vorderingen	370.874	474.163
	419.801	515.098
LIQUIDE MIDDELEN	1.473.658	1.015.291
Totaal	<u>2.730.371</u>	<u>2.498.474</u>

	<u>31 december 2018</u>	<u>31 december 2017</u>
PASSIVA		
Eigen Vermogen		
Algemene reserve	213.400	203.454
Bestemmingsreserve	140.034	0
Bestemmingsfonds	92.722	102.668
Continuïteitsreserve	<u>627.302</u>	<u>557.302</u>
	1.073.458	863.424
Voorzieningen	834.204	790.847
Langlopende schulden	404.303	460.902
Kortlopende schulden	418.406	383.301
Totaal	<u>2.730.371</u>	<u>2.498.474</u>

16 Exploitatierekening over 2018

	Werkelijk 2018	Begroting 2018	Verschil 2018	Werkelijk 2017
Bruto-marge	3.017.080	2.586.061	431.019	2.822.509
Bedrijfskosten				
Personeelskosten	1.806.132	1.712.061	94.071	1.687.885
Huisvestingskosten	416.451	418.500	-2.049	397.189
Tuin & collectiebeheer	85.846	75.500	10.346	126.830
Kantoor- & algemene kosten	184.643	126.000	58.643	152.235
Verkoopkosten	136.144	104.000	32.144	146.809
Financieringskosten	8.230	10.000	-1.770	9.645
Afschrijvingen	169.600	140.000	29.600	134.778
Totaal bedrijfskosten	2.807.046	2.586.061	220.985	2.655.371
Sub-totaal Bedrijfsresultaat	210.034	0	210.034	167.138
Rente baten			0	
Resultaat	210.034	0	210.034	167.138
Toevoeging aan (bestemmings)reserves	-210.034	0	-210.034	-167.138
Resultaat na resultaatbestemming	-0	0	-0	0

17 Algemene toelichting bij de Jaarrekening 2018

Activiteiten

De Hortus Botanicus Amsterdam is een van de oudste botanische tuinen ter wereld. De tuin werd in 1638 opgericht als Hortus Medicus en groeide in vier eeuwen uit tot een prachtige botanische tuin met een bloeiende collectie. De Hortus Amsterdam wil mensen van alle leeftijden inspireren door ze de schoonheid en diversiteit van planten te laten zien en zo hun kennis over planten te vergroten. Wij dragen er aan bij dat mensen het belang van planten voor leven op aarde beseffen en daar naar gaan handelen.

Continuïteit

De stichting ontvangt jaarlijks een subsidie van de Gemeente Amsterdam. De stichting is voor een belangrijk deel afhankelijk van de exploitatiebijdrage. De subsidietoezegging voor het boekjaar 2019 is door de Gemeente Amsterdam vastgesteld op 4 maart 2019; subsidienummer SBA-017674.

De in de onderhavige jaarrekening gehanteerde grondslagen van waardering en resultaatbepaling zijn dan ook gebaseerd op de veronderstelling van continuïteit van de stichting.

Algemeen

Stichting Hortus Botanicus Amsterdam is opgericht in 1638 en in 1682 verhuisd naar de huidige locatie. In 1987 is de Hortus Botanicus verzelfstandigd in een stichting, met haar statutaire zetel in Amsterdam.

Raad van Toezicht

Stichting Hortus Botanicus kent een bestuursmodel met een Raad van Toezicht, een directeur/bestuurder, vastgelegd in de statuten d.d. 7 mei 2014. De zittende bestuursleden zijn toegetreden tot de Raad van Toezicht. Deze bestond in het verslagjaar uit:

Bestuurders	Functie	Datum in functie
E. Unger	Voorzitter	23 februari 2012
N.A.T. Kuppens	Algemeen lid	28 november 2012
P.A. Geelen	Algemeen lid	1 augustus 2011
W.A. Kolk	Algemeen lid	1 juni 2013
E.W.J.J.M. Theunen	Algemeen lid	1 juni 2016 - 17 april 2018
Dr. A. Kool	Algemeen lid	23 mei 2018
Dr. M.E. Schranz	Algemeen lid	23 mei 2018
J.K.N. van Spijk	Algemeen lid	23 mei 2018
Gevolmachtigde		
T. Kuipers	Directeur	1 april 2010 – 1 maart 2018
C.J. Blok	Directeur	15 mei 2018

De heer Taeke Kuipers heeft de Amsterdamse Hortus per 1 maart 2018 voor een functie buiten de Hortus verlaten. Taeke Kuipers is per 15 mei 2018 opgevolgd door Carlien Blok. Gedurende de tussenliggende periode heeft het MT samen met de RvT leiding geven aan de organisatie.

Toegepaste standaarden

De jaarrekening is opgesteld conform de Richtlijnen voor de jaarverslaggeving voor kleine organisaties zonder winststreven. Activa en passiva worden gewaardeerd tegen verkrijgingsprijs, tenzij een andere waarderingsgrondslag is vermeld.

Het kasstroomoverzicht is opgesteld volgens de indirecte methode. De geldmiddelen in het kasstroomoverzicht bestaan uit liquide middelen. Ontvangen en betaalde rente zijn opgenomen onder de kasstroom uit operationele activiteiten.

Schattingen

Om de grondslagen en regels voor het opstellen van de jaarrekening te kunnen toepassen, is het nodig dat de directie van de Stichting zich over verschillende zaken een oordeel vormt en dat de directie schattingen maakt die essentieel kunnen zijn voor de in de jaarrekening opgenomen bedragen. Indien het voor het geven van het vereiste inzicht noodzakelijk is, is de aard van deze oordelen en schattingen inclusief bijbehorende veronderstellingen opgenomen bij de toelichting op de betreffende jaarrekeningposten.

Vergelijkende cijfers

In deze jaarrekening staan de cijfers 2017 uit de jaarrekening van dat jaar. Deze cijfers zijn niet aangepast.

18 Grondslagen voor waardering van activa en passiva

Materiële vaste activa

De materiële vaste activa worden gewaardeerd op aanschaffingswaarde of lagere bedrijfswaarde. De geactiveerde waarden worden verminderd met lineaire afschrijvingen op basis van de geschatte levensduur. Subsidies en bijdragen ontvangen van derden op investeringen worden in mindering gebracht op de aanschaffingswaarde.

De volgende afschrijvingspercentages worden gehanteerd.

Gebouwen en Terreinen	5% - 20%
Installaties	10%
Inventaris en inrichting	10% - 20%

Voorraden

De voorraden worden op kostprijs gewaardeerd onder aftrek van een eventuele voorziening voor incourantheid.

Vorderingen

De vorderingen worden gewaardeerd tegen de nominale waarde onder aftrek van een eventuele voorziening voor oninbaarheid. Deze voorziening wordt bepaald op basis van de individuele beoordeling van de vorderingen. De vorderingen hebben een looptijd van korter dan een jaar.

Liquide middelen

Liquide middelen bestaan uit kas, banktegoeden en direct opeisbare spaartegoeden. Liquide middelen worden gewaardeerd tegen de nominale waarde.

Reserves en fondsen

De reserves en fondsen van de stichting worden aangewend in het kader van de doelstelling van de stichting. Voor zover de reserves en fondsen niet worden gepresenteerd als continuïteitsreserve, bestemmingsfonds of bestemmingsreserve in het kader van de doelstelling wordt dit gepresenteerd als algemene reserve.

- **Algemene reserve** De algemene reserve is het eigen vermogen waarover zonder belemmering door wettelijke of statutaire beperkingen kan worden beschikt voor het doel waarvoor de stichting is opgericht.
- **Bestemmingsreserve** is een door het bestuur vastgestelde reserve om te besteden aan specifieke projecten voortkomend uit het strategisch plan 2019 t/m 2023.
- **Bestemmingsfonds** Giften en legaten met een specifiek aanwendingsdoel, worden in lijn met de bestemming apart gehouden in het bestemmingsfonds.
- **Continuïteitsreserve** Deze reserve wordt aangehouden om de continuïteit van de stichting op lange termijn te waarborgen. De Hortus heeft als beleid dat de continuïteitsreserve minimaal de helft van de jaarlijkse vaste personeelskosten dient te bedragen.

Voorzieningen

Deze worden gevormd voor concrete of specifieke risico's en verplichtingen die op balansdatum bestaan en waarvan de omvang op betrouwbare wijze is in te schatten. De voorzieningen worden gewaardeerd tegen de nominale waarde van de uitgaven die naar verwachting noodzakelijk zijn.

Voorziening groot onderhoud

Voor de verwachte kosten inzake periodiek onderhoud van panden, installaties e.d. wordt een voorziening gevormd. De toevoegingen aan de voorzieningen worden bepaald op basis van het geschatte bedrag van groot onderhoud en de periode die telkens verloopt tussen de werkzaamheden van groot onderhoud, een en ander zoals blijkt uit het geldend meerjarenonderhoudsplan en rekening houdende met de stand van de voorziening bij de start van dat

meerjarenonderhoudsplan. De kosten van groot onderhoud worden verwerkt ten laste van de voorziening voor zover deze is gevormd voor de beoogde kosten.

De voorzieningen hebben, tenzij anders vermeld, overwegend een langlopend karakter.

Pensioenen

De Stichting heeft geen verplichtingen tot het voldoen van aanvullende bedragen in het geval van een tekort bij het pensioenfonds, anders dan het voldoen van hogere toekomstige premies en verwerkt de toegezegde pensioenregeling als een toegezegde bijdrageregeling. Uitgangspunt is dat in de verslagperiode te verwerken pensioenlast gelijk is aan de over die periode aan de pensioenfondsen verschuldigde pensioenpremies.

De pensioenovereenkomst met Zwitserleven liep per 31 december 2018 af. Het contract met Zwitserleven is niet verlengd. Er is per 1 januari 2019 een nieuwe pensioenovereenkomst afgesloten met Centraal Beheer Algemeen Pensioenfonds.

19 Grondslagen voor bepaling van het resultaat

Algemeen

Het exploitatieresultaat wordt bepaald als het verschil tussen de aan het verslagjaar toegerekende baten enerzijds en lasten anderzijds. De baten worden verantwoord in het jaar waarin zij zijn gerealiseerd; de lasten zodra deze voorzienbaar zijn.

Subsidie Gemeente Amsterdam

De subsidie van de Gemeente Amsterdam over het boekjaar 2018 wordt definitief vastgesteld nadat de jaarrekening is overgelegd. De subsidie van de Gemeente Amsterdam is vooruitlopend op de definitieve vaststelling als bate verwerkt.

Kosten

De kosten worden bepaald op historische basis en toegerekend aan het verslagjaar waarop zij betrekking hebben.

Personeelsbeloningen

De aan het personeel verschuldigde beloningen worden op grond van de arbeidsvoorwaarden verwerkt in de winst- en verliesrekening.

Diverse baten en lasten

De diverse baten en lasten worden toegekend aan de periode waarop zij betrekking hebben.

20 Toelichting op de balans

Activa

Financiële vaste activa

Hieronder zijn 2 leningen opgenomen. Deze dragen een rente van 0 – 1,99%. De leningen worden in 10 jaar afgelost en hebben per 31 december 2018 nog een looptijd van 7 jaar.

Liquide middelen

De in de balans opgenomen liquide middelen zijn vrij beschikbaar.

Passiva

Eigen vermogen

	<u>2018</u>	<u>2017</u>
Eigen vermogen		
Stand per 31 dec.	<u>637.302</u>	<u>557.302</u>

Algemene reserve / Continuïteitsreserve

Het overig resultaat wordt naar toewijzing aan de bestemmingsreserve en bestemmingsfonds toebedeelt aan de algemene reserve en continuïteitsreserve.

Bestemmingsreserve

De bestemmingsreserve is bestemd voor door Raad van Toezicht aangewezen specifieke doelen.

Bestemmingsfonds

Toevoegingen aan het bestemmingsfonds betreffen in het boekjaar ontvangen giften en legaten met een specifiek doel.

Langlopende schulden

Onder de langlopende schulden zijn 2 leningen opgenomen voor het realiseren van het “Tussen Kunst en Kas” project. De looptijd varieert van 10 - 15 jaar en dragen een rente van 1,99% - 2,8%.

Als zekerheid is verstrekt, het recht van het vestigen van pandrecht op de installatie die met deze financiering mogelijk is gemaakt. Per 31 december 2018 bedraagt de looptijd nog 7 – 12 jaar.